

[start smuss]

Same- og reindrifftsrett

[start tittel]

Øyvind Ravna

Same- og reindrifftsrett

[start kolofon]

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2019

(c) Cappelen Damm AS

2. utgave, 2. opplag 2024

ISBN 978-82-05-50953-5

Sats: HAVE A BOOK

Brødtekst: Minion 10/14 pkt

Papir: 90 g My Sol Matt

Trykk: Opolgraf, Polen 2019

Alle henvendelser om boka kan rettes til

Utgivelsen er støttet av Reindriftens utviklingsfond (RUF) og
Det juridiske fakultet, UiT Norges arktiske universitet.

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven
eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR,
interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i
strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning,
og kan straffes med bøter eller fengsel.

Alle Gyldendals bøker er produsert i miljøsertifiserte trykkerier.

Innhold

Sammendrag	19
Čoahkkáigeassu davvisámegillii	19
Tjoahkkájgæsos julevsámegiellaj.....	20
Iktedimmie áarjelsaemien.....	21
Summary in English	22

Kapittel 1

Innledning	23
1.1 Reindriftsrett og rettsforhold om samisk naturbruk	23
1.2 Samer, samerett og samepolitikk	25
1.3 Den samiske reindriftens plass i det norske samfunn	28

Kapittel 2

Noen grunnleggende temaer fra samerett og samepolitikk.....	30
2.1 Det konstitusjonelle vernet av samisk kultur, språk og samfunnsliv	30
2.1.1 Grunnloven § 108 og dens bakgrunn og formål.....	30
2.1.2 Rettslig betydning	32
2.1.3 Rettighets- og pliktsubjekt	34
2.1.4 Etter modell av SP artikkel 27.....	35
2.2 Sametinget og Sametingets valgmanntall	36
2.2.1 Begrunnelsen for å opprette Sametinget	36
2.2.2 Sametingets organisering	37
2.2.3 Sametingets arbeidsområder og myndighet	38
2.2.4 Konsultasjonsretten	40
2.2.5 Sametingets valgmanntall	40
2.2.6 Kong Haralds tale i 1997 og dens betydning	42
2.2.7 Sannhets- og forsoningskommisjonen	43
2.3 Samiske språk og forvaltningsområdet for samiske språk.....	45
2.3.1 Samiske språk.....	45
2.3.2 Forvaltningen av samiske språk i Norge	46
2.4 Sammenhengene mellom reindriftsloven og reindriftspolitikken.....	49
2.4.1 Reindriftslovens formål og virkeområde.....	49
2.4.2 Reindriftspolitikken utvikling og virkningen på reindriftslovens formål.....	52
2.5 Samiske forhold og samisk reindrift i andre land	56
2.5.1 Innledning.....	56
2.5.2 Sverige.....	57
2.5.3 Finland.....	60
2.5.4 Russland	62
2.6 Minoriteter og minoritetsvern	63
2.6.1 Samene som språklig og etnisk minoritet	63
2.6.2 Nasjonale minoriteter i Norge	64

Kapittel 3

Et blikk inn i samenes historie.....	68
3.1 Eldre historie	68

3.1.1	Førkristen tid	68
3.1.2	En egen samisk samfunnsorganisering	70
3.2	Sameland innlemmes i Norge og nabolandene	72
3.2.1	Grensene dras opp i Sápmi.....	72
3.2.2	Tamreindriften finner sin plass i det samiske samfunnet.....	73
3.2.3	Finneodel og finnerydninger	75
3.2.4	Siidaordningen	76
3.3	En mer framtrædende stat	78
3.3.1	Varierende oppfatninger om samisk kultur.....	78
3.3.2	Sjøsamene hadde etablerte rettigheter til sin jord	82
3.3.3	Jordresolusjonen av 1775	84
3.3.4	Stadielæren	87
3.3.5	Fornorskningsperioden.....	88
3.3.6	Læren om statens umatrikulerte grunn.....	93
3.4	Revitalisering	98
3.4.1	En kultur i oppløsning?	98
3.4.2	En ny same- og minoritetspolitikk	99
3.4.3	Rettsvern for samisk kultur og samerett som akademisk disiplin.....	103

Kapittel 4

Reindriftsrettens og reindriftslovgivningens utvikling 109

4.1	Anerkjennelse av samisk sedvanerett.....	109
4.1.1	Lappekodisillen av 1751	109
4.1.2	«Man maa opretholde og beskytte den Brugsret som [samene har]»	112
4.1.3	Grensestengningen i 1852 og særlovgivning for Finnmark.....	113
4.2	Avviklingsperioden – «tålt bruk» med vikeplikt for jordbruket	115
4.2.1	«Framrykningsteorien» og Høyesteretts omfavelse av den	115
4.2.2	Felleslappeloven, lappekommisjonene, objektivt fellesansvar og distriktsinndeling.....	117
4.2.3	Distriktsinndelingen i Finnmark.....	119
4.2.4	Tilleggslappeloven – hindre «ekspansjon» og redusere reintall	119
4.2.5	«Grænsene [...] maa efter Forholdets Natur blive vikende»	120
4.2.6	Den indre kolonisasjon.....	122
4.2.7	Begrensninger i den tradisjonelle grensekryssende reindriften.....	123
4.2.8	Reindriftsloven av 1933	127
4.2.9	Rettsoppfatningen kom til uttrykk i rettspraksis	130
4.3	Anerkjennelse som næring.....	134
4.3.1	Samenes bruk er ingen «uskyldig nyttesrett».....	134
4.3.2	Fortsatt fravær av rettsvern ved omdanning av reinbeiter til jordbruksmark	135
4.3.3	Flyttamene som etnisk gruppe bærer reindriftsretten, Rt. 1975 s. 1029.....	136
4.3.4	Reindriftsloven av 1978	137
4.3.5	Rettspraksis på slutten av 1900-tallet og inn i 2000-tallet	141
4.4	Anerkjennelse som bruksrett med privatrettslig vern	143

Kapittel 5

Rettskilde- og metodelære i same- og reindriftsretten 147

5.1	Innledning	147
5.2	Samerettens tredeling	149
5.3	Samisk rett.....	150
5.3.1	Samiske sedvaner og rettsoppfatninger.....	150
5.3.2	Kategorier av samiske sedvaner.....	153
5.3.3	Samiske sedvaners vekt som rettskilde	155
5.3.4	Samiske sedvaner i møte med nasjonal rett (ILO-169 artikkel 8).....	157

5.3.5	Plikten til å anvende samisk sedvanerett.....	160
5.4	Internasjonal minoritets- og urfolksrett.....	161
5.4.1	Internasjonal rett og samerett	161
5.4.2	Hva er rettskilder i internasjonal rett.....	162
5.4.3	Tolkningen av internasjonale konvensjoner.....	163
5.5	Rettskildene i same- og reindrifftsretten	167
5.5.1	Autoritative rettskilder	167
5.5.1.1	Lovgivning.....	167
5.5.1.2	Høyesterettspraksis	168
5.5.1.3	Særlig om Sametingets arbeidsdokumenter og forarbeidene til Finnmarksloven	170
5.5.2	Sedvaner eller etablert praksis.....	170
5.5.3	Reelle hensyn	173
5.5.4	Sekundære rettskilder	174
5.6	Særlige metodespørsmål	174
5.6.1	Muntlige overleveringer	175
5.6.2	Bruk av ikke-varig (organisk) materiale	175
5.6.3	Språklige og kulturelle forskjeller.....	175
5.6.4	Egen karakteristikk av retten er ikke avgjørende for dens karakter.....	176
5.6.5	Kildekorreksjon og kildekritikk	177
5.6.6	Hensynet til samisk bruk, reinens natur og rettighetenes art.....	178
5.6.7	Betydningen av særlige metodespørsmål for annen samisk bruk enn reindrift.....	178
5.7	Samerettens tverrfaglighet	179
5.7.1	Retts sosiologisk og sosialantropologisk metode.....	179
5.7.2	Retts historie som rettskilde	181
5.8	Rettspolitiske drøftinger.....	183

Kapittel 6

Internasjonal minoritets- og urfolksrett 184

– de mest sentrale rettslige instrumentene

6.1	FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter.....	184
6.1.1	Bakgrunn, rekkevidde og rettskildemessig vekt	184
6.1.2	Rettighets- og pliktsubjekter	187
6.1.3	Hvilke former for kulturutøvelse er statene forpliktet til å beskytte?	188
6.1.4	Også krav om positive tiltak.....	190
6.1.5	Betydning i norsk rett.....	193
6.1.6	Oppsummert.....	195
6.1.7	Håndheving og kontrollorgan.....	195
6.2	ILO-konvensjon nr. 169.....	198
6.2.1	Bakgrunn	198
6.2.2	Rettighets- og pliktsubjekter – definisjon av urfolk (artikkel 1).....	202
6.2.3	Rettslig betydning i norsk rett	205
6.2.4	Kritikk av Høyesteretts forståelse av Finnmarksloven § 3	208
6.2.5	Fleksibel gjennomføring (artikkel 34).....	210
6.2.6	Håndheving	211
6.3	FNs erklæring om urfolks rettigheter	213
6.3.1	Bakgrunn	213
6.3.2	Betydning i norsk rett.....	216
6.3.3	FNs spesialrapportør for urfolks rettigheter.....	218
6.4	FNs konvensjon mot rasediskriminering	219
6.4.1	Bakgrunn	219
6.4.2	Forbud mot diskriminering på grunn av rase, hudfarge m.m.....	220
6.4.3	Betydning i norsk rett.....	221
6.4.4	Rasediskriminering i samisk sammenheng	223

6.5	Andre relevante internasjonale instrumenter	226
6.5.1	FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter	226
6.5.2	Nordisk samekonvensjon	228
6.5.3	FNs konvensjonen om biologisk mangfold.....	230
6.5.4	Den europeiske menneskerettighetskonvensjon.....	231

Kapittel 7

Folkerettslig vern av samisk kultur	232
7.1 Retten til selvbestemmelse.....	232
7.1.1 Retten til selvbestemmelse og dens rettslige grunnlag.....	232
7.1.2 Selvbestemmelsesretten for urfolk og dens innhold	233
7.1.3 Særlig om ILO-169 artikkel 7 og UNDRIP artikkel 32 (1)	236
7.1.4 Fritt, forhåndsinformert samtykke.....	238
7.1.5 Retten til selvbestemmelse for samer i norsk rett	241
7.2 Retten til å bli konsultert og til å delta i beslutningsprosesser.....	243
7.2.1 Konsultasjon gjennom hensiktsmessige prosedyrer (ILO-169 artikkel 6)....	244
7.2.2 Deltakelse der staten har beholdt eiendomsretten (ILO-169 artikkel 15)	246
7.2.3 Deltakelse i beslutninger om tiltak som griper inn i kulturforankrede næringer (SP artikkel 27).....	248
7.2.4 Konsultasjonsplikten i intern norsk rett	251
7.2.4.1 Konsultasjonsavtalen og samerettsutvalgets lovforslag	251
7.2.4.2 Konsultasjonsplikten i sameloven (§ 4-1)	252
7.2.4.3 Hvem skal konsulteres – og hvem har konsultasjonsplikt (§§ 4-2, 4-3 og 4-4).....	254
7.2.4.4 Varsling av saker og formål med konsultasjonene (§§ 4-5 og 4-6).....	256
7.2.4.5 Følgene av brudd på konsultasjonsplikten.....	258
7.3 Retten til land og naturressurser forankret i vern av minoriteters rett til kulturutøvelse.....	259
7.3.1 Vern mot inngrep i landområder, territorier og naturressurser	259
7.3.2 Vernet omfatter både kulturspesifikke og tradisjonelle næringer, samt bruk av moderne teknologi.....	262
7.3.3 Plass i norsk rettspraksis	264
7.3.4 Vern av det materielle grunnlaget for urfolks kulturutøvelse	266
7.3.4.1 En terskel for lovlig inngrep	266
7.3.4.2 Fortsatt utbytte av kulturforankret næring er påkrevd	270
7.3.4.3 Kan et lovstridig inngrep gjøres lovlig ved samtykke?	271
7.3.4.4 Intet rom for forholdsmessighetsvurderinger	273
7.3.4.5 Tilpasningsplikt, avbøtende tiltak og kulturell tilpasning	274
7.3.4.6 Betydningen av det grønne skiftet	275
7.3.4.7 Plikt til aktsomhetsvurderinger for å forebygge menneskerettsbrudd.....	277
7.3.4.8 Inngrepsvernet gjelder ikke ved interne tiltak i reindriften	278
7.3.5 Oppsummert om vern mot inngrep i urfolks kulturutøvelse	280
7.4 Retten til land og naturressurser forankret i urfolks tradisjonelle bruk av land og vann.....	281
7.4.1 Eiendoms- og bruksrettigheter	281
7.4.1.1 Rekkevidden i marine områder.....	281
7.4.1.2 Eiendomsrett og bruksrett – artikkel 14 (1), UNDRIP artikkel 26 og RDK artikkel 5 bokstav d (v).....	283
7.4.1.3 Eksklusiv eller dominerende bruk	287
7.4.1.4 Rettighetssubjekt for bruks- og eiendomsrett	288
7.4.1.5 Karakteren av rettighetene som skal anerkjennes.....	289
7.4.1.6 Krav til identifisering – artikkel 14 (2).....	291
7.4.1.7 Krav til hensiktsmessig ordning for rettsavklaringen – artikkel 14 (3)	293
7.4.1.8 Intern selvbestemmelsesrett og anerkjennelse av kollektiv eiendomsrett til landområder og ressurser.....	296

7.4.2	Restitusjon og gjenoppretting.....	297
7.4.2.1	Restitusjonsregelen i ILO-169 artikkel 14 (1)	297
7.4.2.2	Restitusjonsregelen i UNDRIP artikkel 28 (1)	299
7.4.2.3	Restitusjonsregelen i norsk rett.....	301
7.4.3	Oppsummering	303

Kapittel 8

Erverv og anerkjennelse av bruks- og eiendomsrett 304

8.1	Eiendomsbegreper og ervervsmåter	304
8.1.1	Bruksrett og eiendomsrett	304
8.1.2	Allmenningsrett.....	306
8.1.3	Ervervsmåter	310
8.2	Hevd og alders tids bruk	311
8.2.1	Bakgrunn og formål	311
8.2.2	Bruksvilkåret	312
8.2.3	Tidsvilkåre, herunder	314
8.2.4	God tro-vilkåret	315
8.2.5	Kollektiv hevd	318
8.2.6	Subjektive forhold	318
8.2.7	Differanseprinsippet	319
8.2.8	Impediment hevd.....	323
8.2.9	Hevd og alders tids bruk – hva er forskjellene?	324
8.3	Andre ervervs- og bevisgrunnlag	325
8.3.1	Lokale sedvaner.....	325
8.3.2	Festnede rettsforhold	326
8.3.3	Mothevd og frihevd.....	328
8.4	Hevd og alders tids bruk tilpasset samiske forhold.....	330
8.4.1	Et rettslig skifte åpner for å vektlegge samisk rett og rettsoppfatninger.....	330
8.4.2	Selbu-dommen	331
8.4.3	Rettsanvendelsen – utledet fra Selbu-dommen	332
8.4.4	Relevansen av Selbu-dommen og Svartskog-dommen i dag.....	334
8.5	Særlig om rettsanvendelsen ved interne tvister i reindriften.....	335
8.5.1	Reindriftssiidaer har rettsvern overfor andre reindriftssiidaer	335
8.5.2	Internasjonal rett og gjeldende nasjonal rett	335
8.5.3	Bruksvilkåret	336
8.5.4	Tidsvilkåret.....	339
8.5.5	God tro-vilkåret, sedvaner og tinglysning.....	340
8.5.6	Rettsuksesjon	344
8.5.7	Differanseprinsippet	345
8.5.8	Siidagrenser og tradisjonelle regler.....	347
8.6	Oppsummering.....	350

Kapittel 9

Reindriftens rettsgrunnlag og vern mot inngrep i nasjonal rett 352

9.1	Grunnet i alders tids bruk og nærmere regulert i loven	352
9.1.1	Gjeldende rett om reindriftens rettsgrunnlag	352
9.1.2	Et tilbakeblikk på rettsutviklingen	356
9.2	Bevisbyrderegelen.....	358
9.2.1	Korssjøfjell-dommen avdekker hull i reindriftens rettsvern	358
9.2.2	Presumsjon om eksistens av reinbeiterett innen det samiske reinbeiteområdet.....	361
9.2.3	Uten klare rettsregler vil samisk reindrift ikke kunne opprettholdes	362
9.2.4	En bevisbyrderegul, men ikke strengere enn at det kreves sannsynlighetsovervekt	363

9.2.5	De aksessoriske reindriftsrettighetene.....	365
9.3	Ekspropriasjonsvern i nasjonal rett.....	366
9.3.1	Alminnelige ekspropriasjonsrettslige regler.....	366
9.3.2	Ekspropriasjonsvern utviklet gjennom rettspraksis.....	368
9.3.3	Inngrep grunnet vanlig utnytting av eiendom til landbruksformål (§ 63).....	372
9.3.4	Tålegrense og tilpasningsplikt.....	376
9.3.5	Ekspropriasjon for å sikre reinbeitearealer.....	378
9.4	Særlig om reindriften i Trollheimen	379
9.4.1	Forsøkt regulert bort i 1897 og i Trollheimen-dommen i 1981	379
9.4.2	Dagens reindrift i Trollheimen og forslag for framtidig sikring	379

Kapittel 10

Reindriften organisering og rettssubjekter 381

10.1	Innledning	381
10.2	Retten til å eie rein	383
10.2.1	Må være av samisk ætt og av reindriftsfamilie (reinl. §§ 9 og 32)	383
10.2.2	Må inngå i en siidaandel.....	384
10.2.3	Dispensasjonsadgang	385
10.2.4	Verdeforhold	386
10.2.5	Plikter	387
10.3	Siidaandel.....	387
10.3.1	Rettigheter og plikter.....	387
10.3.2	Overføring av ansvaret som leder av siidaandel (§ 15).....	389
10.3.3	Avvikling av siidaandel (§ 16)	391
10.3.4	Sideordnet rekrutteringsandel (§ 12).....	393
10.4	Siida og beiteland.....	393
10.4.1	Siidaens plass i reindriftsloven.....	393
10.4.1.1	Om siidaen	393
10.4.1.2	Kort lovhistorikk.....	395
10.4.1.3	Seiland-dommen (Rt. 2000 s. 1578)	396
10.4.1.4	Gjeldende rett.....	397
10.4.1.5	Sommersiida og vintersiida	401
10.4.2	Siidaen i tradisjon og sedvane	403
10.4.2.1	Omgruppering og dynamikk.....	403
10.4.2.2	Arv av beiteland.....	403
10.4.2.3	Intern fordeling av beiteland.....	404
10.4.2.4	Samerettsutvalgets rettsgruppe: Uskrevne normer definerer gruppenes områder	406
10.4.2.5	Utredningen om samiske sedvaner og rettsoppfatninger i NOU 2001: 34	407
10.4.3	Sedvanerettslige oppfatninger blant reindriftsutøvere	409
10.4.3.1	Hvem er rettshaver til reinbeitearealene?	409
10.4.3.2	Tradisjonelle regler for bruk av områder som to eller flere siidaer har rett til å bruke.....	410
10.4.3.3	Adgangen til å gå inn på andre siidaers landområder.....	411
10.4.4	Oppsummering	412
10.5	Reinbeitedistrikt og reindriftsfolket som felles gruppe.....	412
10.5.1	Distriktsinndeling	412
10.5.2	Distriktsstyret og fellesinteressene.....	414
10.5.3	Representasjon i reindriftsstyret og FeFo-styret	415
10.5.4	Norske Reindriftsamers Landsforbund	415
10.6	Offentlig styring og forvaltning	416
10.6.1	Administrativ inndeling og styring av det samiske reinbeiteområdet.....	416
10.6.2	Landbruks- og matdepartementet.....	418

10.6.3	Reindrifststyret	419
10.6.4	Landbruksdirektoratet avdeling reindrift	420
10.6.5	Statsforvalteren.....	422
10.6.6	Reindriftsavtalen	423
10.6.7	Jordskifterettene	425

Kapittel 11

Reindriftsrettens innhold	428
11.1 Et selvstendig rettsgrunnlag – men regulert i loven.....	428
11.2 Beiterett og årstidsbeiter (§§ 19 og 20).....	430
11.2.1 Beiteretten gjelder i utmark.....	430
11.2.2 Årstidsbeiter	431
11.2.3 Som hovedregel er beiteretten avgrenset til reinbeitedistriktet.....	432
11.2.4 Omdanning av utmark til innmark	433
11.2.5 Fredning av beiteområder.....	435
11.3 Flyttleier (§ 22)	436
11.3.1 Reindriftsutøvere har rett til å flytte med rein i de deler av reinbeiteområdet hvor reinen lovlig kan ferdes	436
11.3.2 Rett til flytting med rein etter tradisjonelle flyttleier	437
11.3.3 Stengning av flyttlei	439
11.4 Aksessoriske rettigheter (§§ 21, 23–26).....	440
11.4.1 Husvære, buer o.l. (§ 21).....	440
11.4.2 Motorferdsel (§ 23)	440
11.4.3 Gjerder og andre anlegg (§ 24)	441
11.4.4 Brensel og trevirke (§ 25).....	443
11.4.5 Jakt, fangst og fiske (§ 26)	444
11.5 Alminnelige regler om utøvelse av reindrift (§§ 28–31)	447
11.5.1 God reindriftsskikk.....	447
11.5.2 Tilsyn (§ 28).....	447
11.5.3 Innsyn og behandling av andre siidaers rein (§§ 29 og 30)	448
11.5.4 Skilling (§ 31).....	449
11.6 Merking av rein og registrering av reinmerke (§§ 32–41).....	451

Kapittel 12

Bruksregler, beitebruk, reintall og forhold til annen bruk	454
12.1 Bakgrunn	454
12.2 Innhold i og utarbeidelse av bruksregler (§§ 57 og 58)	455
12.3 Beitebruk (§ 59)	457
12.3.1 Kjøreregler for forsvarlig bruk av reinbeitene	457
12.3.2 Overprøving av reglene om beitebruk ved jordskifteretten	460
12.4 Reintall (§ 60)	462
12.4.1 Bakgrunn	462
12.4.2 Fastsetting av reintall	463
12.4.3 Regler for reintallsreduksjon.....	465
12.4.3.1 Forholdsmessig reduksjon basert på siste års reintall.....	465
12.4.3.2 Fastsetting av øvre reintall per siidaandel	468
12.4.3.3 De strengeste reduksjonsreglene i norsk reindriftslovgivning.....	469
12.4.3.4 I strid med folkeretten?	471
12.4.3.5 Noen tanker om Sara-dommen	474
12.5 Beitetider (§ 61)	476
12.6 Distriktsplaner (§ 62)	477
12.7 Ferdsl i område med rein og regler for sikring av hund (§§ 65 og 66)	478
12.8 Reindriftens naturgrunnlag.....	480

12.8.1	Reinen og reindriftens utbredelse.....	480
12.8.2	Reinen og beitene	480
12.8.3	Sammenhengen mellom årstidsbeitene	481

Kapittel 13

Ansvar for skade forårsaket av rein		485
13.1	Innledning	485
13.2	Gjeldende regelverk og dets bakgrunn.....	486
13.2.1	Bakgrunnen for reineiers ansvar for skade forårsaket av rein.....	486
13.2.2	Bufeholders ansvar for beiteskade – og bakgrunnen for det	488
13.2.3	Kort om hovedtrekkene i dagens regler om ansvar for skade (§§ 67 og 68)	490
13.2.4	Gjerder til støtte for reineierens driveplikt (§ 69)	491
13.2.5	Behandlingen av erstatningskrav for skade forårsaket av rein (§§ 70, 70 a og 70 b).....	492
13.3	Forslag om endringer i reindriftsloven.....	492
13.3.1	Reineiers ansvar sammenliknet med bufeeiers	492
13.3.2	Forslag om regler som er ment å likestille det objektive ansvaret	492
13.4	Høyesteretts vurdering av reglene og gjeldende rett.....	494
13.4.1	Betydningen av at saken omhandler samisk reindrift	494
13.4.2	Det objektive ansvaret og anvendelsen av skadeserstatningsloven	495
13.4.3	Diskriminerende lovgivning.....	498
13.5	Avslutning	499

Kapittel 14

Sanksjoner og tvangstiltak		501
14.1	Bakgrunn	501
14.2	De enkelte bestemmelsene	503
14.2.1	Plikt til å etterleve loven og domstolsprøving (§ 74)	503
14.2.2	Pålegg om opphør av ulovlige forhold og offentlig interesse (§ 75)	504
14.2.3	Tvangsmulkt, avgift og forelegg (§§ 76, 77 og 78)	504
14.2.4	Tvangsslakting og andre tvangstiltak (§ 79)	505

Kapittel 15

Reindrift og samiske forhold i plan- og bygningsretten		507
15.1	Generelt om hensyn til samisk kultur og samfunnsliv i areal- og samfunnsplanleggingen.....	507
15.1.1	Innledning.....	507
15.1.2	Konstitusjonelle og folkerettslige forpliktelser i planprosessen	511
15.1.3	Sametingets rolle – innsigelsesretten	512
15.1.4	Sametingets rolle vis-à-vis reindriftens forvaltningsorganer	513
15.2	Reindriften i areal- og samfunnsplanleggingen	514
15.2.1	Reindriften og arealene	514
15.2.2	Deltakelse og medvirkning.....	516
15.2.3	Innsigelser	516
15.2.4	Kommunal planstrategi	519
15.2.5	Kommuneplanen	520
15.2.6	Hensynssoner	521
15.2.7	Bestemmelser til arealplanen	523
15.2.8	Reguleringsplaner.....	523
15.2.9	Arealbrukskart.....	525
15.2.10	Konsekvensutredning	525

Kapittel 16

Finnmarksloven, forvaltningen og rettskartleggingen i Finnmark 529

16.1	Finnmarksloven, Finnmarkseiendommen og lovens forvaltningssystem	529
16.1.1	Bakgrunn og lovhistorikk.....	529
16.1.2	Lovens formål, virkeområde og folkerettslige rammer.....	533
16.1.3	Finnmarkseiendommen, eierforhold, styresammensetning og oppgaver.....	535
16.1.4	Forvaltningen av fornybare ressurser på Finnmarkseiendommens grunn	540
16.2	Finnmarkskommisjonen, utmarksdomstolen og rettskartleggingen	545
16.2.1	Lovhistorikk og bakgrunn for rettskartleggingen.....	545
16.2.2	Noen metodiske utfordringer ved anvendelse av Finnmarksloven	549
16.2.3	Mandat og avgrensninger	550
16.2.4	Rettsforhold internt i reindriften og til fiskeplasser i sjø- og fjordområder..	552
16.2.5	Hensynet til samiske sedvaner og rettsoppfatninger	554
16.2.6	Finnmarksloven § 5 første og andre ledd og deres betydning.....	555
16.2.7	Prosessreglene XXX	559
16.2.7.1	Igangsetting av sak, valg av utredningsfelt og sakens opplysning	559
16.2.7.2	Finnmarkskommisjonens rapport og partenes respons.....	562
16.2.7.3	Mekling, avtaleinngåelse og grensemerking	563
16.2.8	Utmarksdomstolen for Finnmark	565
16.2.8.1	Mandat, sammensetning og frister for saksanlegg	565
16.2.8.2	Eksklusiv kompetanse, saklig avgrensning og avvisning.....	566
16.2.8.3	Ansvar for sakens opplysning og bevisbedømmelse	569
16.2.8.4	Rettsmiddel	570
16.2.8.5	Kostnadsreglene.....	571
16.3	Rettsanvendelsen (rettskartleggingen i praksis).....	573
16.3.1	Rettskartleggingen fram til i dag	573
16.3.2	Finnmarkskommisjonens fem første utredninger.....	574
16.3.2.1	Rettsanvendelsen	574
16.3.2.2	Om vekten av statens disposisjoner	576
16.3.2.3	Høyesteretts vurderinger.....	579
16.3.2.4	Kritikk fra Sametinget og internasjonale organer.....	580
16.3.3	Finnmarkskommisjonens rapport for felt 4 Karasjok	582
16.3.3.1	Befolkningen i utredningsfeltet har kollektiv eiendomsrett	582
16.3.3.2	De bevismessige vurderingene av statens disposisjoner	583
16.3.3.3	Vurderingene av befolkningens bruk.....	585
16.3.3.4	Betydningen av ILO-169	587
16.3.3.5	Finnmarkskommisjonens konklusjon (og en vurdering av den)....	589
16.3.4	Utmarksdomstolens karasjokdom	591
16.3.5	Høyesteretts dom i Karasjok-saken.....	593
16.3.6	Vurderingen av reindriftsrettighetene under rettskartleggingen	593
16.4	Oppsummering.....	595

Kapittel 17

Forvaltningen av land og naturressurser i de samiske områdene sør for Finnmark 596

17.1	Dagens forvaltning og rettsforhold	596
17.1.1	Nordland og Troms	596
17.1.2	Samiske områder sør for Nordland og Troms.....	597
17.2	Samerettsutvalgets lovforslag for de samiske områdene sør for Finnmark	599
17.2.1	Mandat og forslag.....	599
17.2.2	Forslag om kartleggings- og anerkjennelseslov	599
17.2.3	Forslag om hålogalandslov.....	600
17.2.4	Kritikk for manglende oppfølging.....	601

17.3	Statsallmenningslovutvalgets forslag.....	602
17.3.1	Mandat og geografisk utredningsområde.....	602
17.3.2	Forslag generelt.....	603
17.3.3	Forslag relatert til samisk reindrift.....	604
17.4	Oppsummering.....	606
Kilderegister		607
Stikkordsregister		652